

Ukraina meeskond toob eesti näitlejatega lavale poola absurdisti nägemuse vene klassika tähtteosest

TEKST SVEN KARJA

Millal töötas Vanemuises viimati lavastaja Ukrainast, on viktoriiniküsimus, millele ei oska vastata ilmselt ükski teatriloolane. Eelmise riigikorra ajal elasime ühisel suurel kodumaal, kus inimeste territoriaalsele päritolule suuremat tähelepanu ei pööratud. Sel sügisel igal juhul alustab Vanemuises proove **Stanislav Moissejev**, üks teenekaimaid ja tuntuimaid ukraina teatrilavastajaid ja teatripedagooge. Külaline on olnud õige mitme Ukraina teatri kunstiline juht, aastatel 2012–2017 pidas ta seda ametit ühes ukrainlaste esindusteatris, Ivan Franko nimelises Rahvusteatri. Tema loomingulisel kontol on aukartustäratav kogus nimetusi, enamasti maailmaklassikat, aga ka ukrainlaste enda kirjavara. Teatriga on seotud mitmed Stanislav Moissejevi lähisugulasedki: tema ema oli ukrainlaste seas tuntud näitlejanna, sama ametit peab ka meie külalise abikaasa. Õigupoolest on külalisi koguni kaks: kujunduse Vanemuise lavastustele teeb nimekas ukraina stsenograaf **Volodimir Karaševski**.

Võiks eeldada, et ka Tartus lavale jõudev näitemäng pärineb ukraina autori sulest või on muidu Ukraina-teemaline, aga sedakorda tegi lavastaja siiski kosmopoliitsema valiku, kui otsustas poola kirjaniku Janusz Glowacki näidendi „Neljas öde“ kasuks. See, kel lööb nüüd silme ette Anton Tšehhovi maailmaklassikasse kuuluv „Kolm öde“, on üsna õigel teel. Tegu on nimelt Tšehhovi draama mõttelise järellooga. Tegevuspaigaks on nüüd Prozorovi-õdede unelmate Moskva, tegevusaeg aga nihkunud 1990ndatesse, seega varakapitalistlikule Venemaale. Lõhe kaunishingedest õdede ning täielikus seadusetuses tõmbleva impeeriumi vahel on seega kärisenud veelgi suuremaks. Siinkohal tasub meelde tuletada poola autorite suurt absurdilembust, mida tugevasti hoovab sellestki näidendist ning mis võiks ühendada eelmise sajandi algust ja lõppu ka praeguse ajaga, mil suur osa maailmast ootab hinge kinni pidades taas kord ühe pehastunud impeeriumi lagunemist.

Stanislav Moissejev kirjutas vastused alljärgnevatele küsimustele oma kodulinnast Kiievest varakevadel, just enne kastanite õitsemist – see on kiievlastele oluline ja oodatud aeg isegi kesk sõjakoledu.

On teil äkki meeles oma kõige esimene kokkupuude Eestiga?

On tõesti. Üpris ammu, kui olin veel tudeng, sõitsin koos oma kahe sõbraga Tallinnasse, et külastada seal toimuvat teatrikunstnike biennaali, kus osales ka üks minu peamistest õppejõududest Mihhail Frenkel. Olime ostnud Kiievest tordi ja otsustasime, et see võiks olla kuldvõtmeke, mis avab meile võimaluse saada tuba hotellis. Milline naiivsus! Karm ja kõigutamatu blondiin hotelli vastuvõtus seiras meie torti ükskõikselt ja keeldus kategooriliselt meid majutamast. Vaatasime siis näitust, söime tordi ühiselt ära ja sama päeva õhtul tõi Aeroflot meid Kiievisse tagasi ...

Olete Glowacki „Neljanda öde“ Kiievi Noores Teatris 2007. aastal kord juba lavale toonud. See näidend on korruga hüsteeriliselt naljakas ja hingematvalt traagiline. Kuidas teile tundub, kas möödunud aeg on võtnud sellelt näidendilt midagi ära või andnud pigem juurde?

Mulle näib, et see tekst ei ole ajas mitte kõige vähematki kaotanud, otse vastupidi, ta on saanud juurde uusi alltekste, mis on suurendanud selle näidendi sisemist dramatismi. See peaks välja viima selleni, et ühel hetkel hakkad humoristliku etüüdi taga aduma kogu toimuva tegelikku košmaarsust.

Tšehhovi „Kolm öde“ on Eestis üsnagi tuntud näidend, kuigi Vanemuises lavastati seda originaalkujul päris ammu. Viimane „Kolm öde“ meie teatris oli hoopis 2020. aasta balletiversioon „Neid oli kolm öde“ (lavastaja Marika Aidla), sellele eelnes rootslase Enquisti „Tšehhovi kolm öde“ 1996. aastal (lavastaja Mikk Mikiver), veel üks fantaasia Tšehhovi näidendi tegelastest tulevikus. Kas „Neljanda öde“ vaataja peaks olema tuttav ka Tšehhovi näidendiga?

Ei, kindlasti mitte. Ta ei pruugi isegi teada sellise näidendi olemasolust. Aga samas, mida enam tal

on teadmisi Tšehhovi „Kolmest öest“, seda huvitavam on tal lavastust vaadata.

Kuidas määratleksite oma tulevase lavastuse žanri?

Žanrite määramine teatris on minu jaoks juba ammu kaunis keeruline, sest tänapäeva teater armastab neid üha enam kokku segada. Ütleksin siis nii, et see lavastus saab olema kokteil mustast huumorist, bandiitlikust *action*-filmist ja õnnetute öekestest sentimentaalsetest stseenidest.

Näidendi autor Janusz Glowacki ei ole Eestis päris tundmatu, meil on ilmunud tema jutustusi ja näidendikogumik, samuti on mitu korda lavastatud tema näidendit „Antigone New Yorgis“. Ta lahkus meie hulgast 2017. aastal, aga teie Kiievi-lavastust käis ta vist ise vaatamas? Kuidas iseloomustaksite teda kui inimest?

Muidugi on väga kurb, et teda pole enam elavate kirjas, ta oleks kindlasti suure rõõmuga tulnud Tartusse esietendusele ja meid kõiki oma ootamatute, sarkastiliste ja teravmeelsete naljadega lõbustanud. Ta oli suur naljamees ja mängur, kes samas suhtles inimestega tundlikult ja tähelepanelikult.

Ilmselt olete juba kuulnud midagi eestlaste aeglasevõitu karakterist. Kuidas loodate tööprotsessis sellega ühise keele leida?

Sellele ma väga palju ei mõtle, kuigi magan viimasel ajal kehvasti. Lootus sureb viimasena! Pealegi, mu senised kokkupuuted eestlastega on kinnitanud, et eestlastel on väga hästi arenenud huumorimeel. Seda tükki tuleb mängida kiiresti, hasartselt ja rõõmsalt!

Kui lootusest rääkida, siis meie peamine lootus on, et „Neljanda öde“ esietendus võiks toimuda juba sõjajärgses Ukrainas.

Oleme Eestile erakordselt tänulikud Ukrainale osutatud tähelepanu ja toetuse eest. Me kõik elame usus, et võit ei ole enam mägede taga.